

Kaks naisterahvast abielluvad omavahel. Liivimaa anekdoot.

Anna-Stina Treumundi provotseerivalt passiivse pildikeelega isikunäitus tegeleb Eesti rahvusliku ajaloo tihendamisega.

Eestlase nägu on enamasti üsna turd, loid, ilma märkimisväärsete näojoonteta ja kahvatu; üksnes siis, kui nad palava päikese käes töötavad, ilmub näole puna. Tütarlapsed /.../ on veidi elavamad, hoogsamad, tööd tehes rõõmsamad ja armastavad seejuures laulda, mida meessugu just eriti ei tee. Kui me tahaksime selle üle kanda Tartu ümbruse naistele, siis tuleks üht-teist maha tõmmata. Ma pole muide siin ühtegi leidnud, kes võiks end ilusaks pidada.

Karl Ernst von Baer

loodus- ja arstiteadlane, kirjeldava ja võrdleva embrioloogia rajaja

*

Anna-Stiina Treumund on kõige järjekindlamalt *queer*-temaatikaga tegelevaid noorema põlvkonna Eesti fotokunstnikke. Treumundi tööd on esimestest näitustest peale olnud tugevalt autoportreelised, kuid soovi korral võib tema loomingus näha mõningast liikumist üksikult üldisele, isiklikult ühiskondlikule – näiteks dokumentaalvideos “Women”, mis räägib Tallinnas elavatest lesbilistest emadest: või siis töödes “Woman in the Corner” ja “Together II”, mis läbi *queer*-prisma suhestuvad koaliku kunstiajalooa. Kunstnikutegevuse kõrval on Anna-Stiina Treumund muuhulgas organiseerinud avalikke *LGBT*-lugemisgrupe ning 2011 aastast on ta ka üks festivali Ladyfest Tallinn peakorraldajaid.

Et *queer*-temaatika on Eesti ühiskonnas jätkuvalt aktuaalne ja oluline, näitavad kasvõi *ongoing* seadusandlikud otsingud ja vaidlused samasooliste paaride kooselu reguleerimise ümber. Veelgi ilmekam on, et samasoolise armastuse vastu võtavad ägedalt sõna inimesed, kellede ametipositsioon eeldaks tunduvalt paremat orienteerumist kaasaegses Euroopalikus kultuuriruumis. Üks peamis rohujuuretasandi- hirmu ja vaenu põhjuseid näib lähtuvat rahvuslikust väljasuremishirmust.

Väikerahvusluse vulgaardarvinistlik loogika ütleb, et kes ei paljune, sel pole ka ajalugu.

Samasoolisest armastusest lapsi ei sünni, järelikult peab *LGBT* olema võõrkeha, millel pole kohta rahvuskehandi ajalooteadvuses.

Anna-Stiina Treumundi fotonäituse “Lilli, Reed, Frieda, Sabiene, Eha, Malle, Alfred, Rein ja Mari” tegevuspaigaks on Eesti ajalugu: autor kasutab retrolikku visuaalesteetikat, stilistika järgi

paigutuvad kujutatud stseenid 19. sajandi lõppu / 20. sajandi algusesse ning pildiallkirjadena toodud isikunimed ütlevad, et tegemist on eestlastega. Autori eelnev kunstnikutegevus ning ka antud näitust saatev tekst instrueerib vaatajat lugema piltidest välja “jutustamata lugusid”, lugusid naistest, kes “elasid meestena, kes ei tahtnud alluda ühiskondlikele normidele, naistest, kes elasid naistega”. Treumundi jutustamistehnika puhul on huvitav, et pildid ise jäävad autori ettekirjutatud tõlgenduse suhtes irriteerivalt passiivseteks: ilma taustinformatsioonita võiks kujutatud stseene pidada väikesteks poeetilisteks kuid siiski täiesti tavalisteks olmeestseenideks - ilma igasuguste seksuaalsete või soopoliitlike allusioonideta. Seda enam omandavad antud stseenid kaasaantud lugemisõpetuse abil paranoilist peensust ja mitmekihilisust – juhuslikkus võimendub mitmetähenduslikkuseks, argisus peidetuseks, olmelisus intiimsuseks.

Käesoleva ekspositsiooni kõrvale on asjakohane paigutada aastatagune väljapanek Eesti Ajaloomuseumis “Silmapilkline ülessewõte. Eesti foto 1850–1912”. Tegemist oli väljapanekuga, mis ajaliselt ja geograafiliselt kattub Treumundi fotoseeriaga.

Küllap on igapäevale tuttav võõristus, mis tekib lapates vanemaid suguvõsaalbumeid.

Ajaloomuseumi fotonäitus pakkus seda kõike kontsentreeritud kujul. Kui vaatlusmuljed kokku võtta, siis - kogu lugupidamise juures kallite kadunud esivanemate vastu – ajaloolised eestlased näevad fotodel välja nagu puulased ja tohtlased. Sajanditagustel nägudel väljendatud emotsioonid paiknevad skaalal unisest vaenulikuni. Enamasti ollakse lihtsalt kergelt hirmunud. Päevapiltniku püütud maarahva tuim ilme näib väljendavat pärsitud moraaliuniversumit, mis programmeeritud vaid kümne käskluse abil. Parkunud palgeil puudub mängu võlu, kramplik kehakeel välistab kahemõttelisuse graatsia.

Õnneks leiab lisaks Ajaloomuseumis eksponeeritud masendavale visuaalsele dokumentaalmaterjalile ajalooarhiividest ka hulga sümpaatsemaid kirjeldusi. Need pärinevad peamiselt kirjalikest allikatest. Näiteks krahv Ludwig August Mellini lühilugu “Zwey Frauenspersonen heirathen einander. Eine liefländische Anekdote” (Kaks naisterahvast abielluvad omavahel. Liivimaa anekdoot) aastast 1798. Lausa päiksekiirtena mõjuvad samast ajastust pärinevad pastor August Wilhelm Hupeli kirj pandud tähelepanekud oma tööst maarahvaga, kus ta mainib muuhulgas, et “eriti pisut vanemate abielunaiaste käest saab niisuguseid asju teada, mida ise küsidagi ei sõanda.” Kirjalike ajalooallikate põhjal ei olegi Eesti ajalooline rahvuskehand sugugi nii tuim ja tundetu, nagu fotodelt välja paistab.

Eelnevast võib järeldada, et emb kumb, kas pilt või tekst, valetab. Nagu me teame, valetab üks pilt rohkem kui tuhat sõna.

Kui kujutada endale ette fotosessiooni 19. sajandi lõpust, siis tegemist oli küllalt vaevalise protsessiga. Pikki sekundeid või koguni minuteid kestev säriaeg, mis tipnes näkkukargava

magneesiumiplahvatusega ei saanudki fotografeeritavate jaoks muud kui piinarikas ja tulpimust tekitav. Seega on põhjust arvata, et sajanditagustel portreefotodel ilmnev emotsionaalne piiratus väljendas ennekõike tehnoloogilist piiratust ja kõik, mis kahemõtteline, jäi kahe kaadri vahele.

Sinna, kaadrite vahele paigutubki Anna-Stiina Treumundi fotoseeria. Treumundi retrohõnguliste fotode näol pole seega tegemist pastišside ega ka paralleelajalooga, ammugi mitte rahvusliku ajaloo ümberkirjutamisega. Kõige kohasem oleks Treumundi tegevust nimetada rahvusliku ajaloo tihendamiseks – lavastused toovad nähtavale selle, mida nii edukalt varjavad autentsed dokumendid – poolpoosid, vihjed ja viiped, vilavad pilgud; saamiste, üleminekute ja katkestuste peenekoelise pitsi.

Pärast Anna-Stiina Treumundi fotolavastuste vaatamist võib uuesti kätte võtta vana perekonnaalbumi – tõesti, see on nüüd hulga huvitavamaks muutunud.

.....

ANNA-STINA TREUMUND

„Lilli, Reed, Frieda, Sabine, Eha, Malle, Alfred, Rein ja Mari“

Draakoni galerii